

Jų šviesus atminimas

VYTAUTAS BALAIŠIS

(1929–1997)

1997 m. sausio 1 d. Vilniaus universiteto Vokiečių filologijos katedra patyrė skaudžią netektį: po sunkios ligos mirė docentas daktaras Vytautas Balaišis.

V. Balaišis gimė 1929 m. gruodžio 7 d. Rokiškio apskrities Urlių kaime valstiečių šeimoje. 1949–1954 m. studijavo Vilniaus valstybiniame universitete vokiečių kalbą ir literatūrą. 1956 m. pradėjo dirbti Vilniaus universiteto Istorijos-filologijos fakulteto Svetimų kalbų katedros asistentu. 1961 m. Leningrado universitete apgynė filologijos mokslų kandidato disertaciją ir tapo pirmuoju Lietuvos germanistikos daktaru. Apgynęs disertaciją toliau dirbo universitete. 1968 m. buvo išrinktas Vokiečių kalbos katedros vedėju. 1972 m. jam suteiktas docento pedagoginis mokslo vardas. Nuo 1973 m. jis – Lietuvos aukštųjų mokyklų mokslo darbų „Kalbotyra“ užsienio kalbų sąsiuvinio atsakingojo redaktoriaus pavaduotojas. 1982 m. V. Balaišis perėjo dirbti į Vokiečių filologijos katedrą; dėstė vokiečių kalbos istoriją, germanų filologijos ir bendrosios kalbotyros įvadą, teorinę ir norminę vokiečių kalbos gramatiką, vokiečių kalbą anglistams. 1991–1995 m. vadovavo Vokiečių filologijos katedrai.

V. Balaišis labai domėjosi žodžių kilmės problemomis, gretino germanų bei lietuvių kalbos žodžius, aiškino jų etimologiją, parašė straipsnių bei dalyvavo konferencijose, skaitydamas pranešimus etimologijos klausimais, rašė apie leksikografijos istoriją. Paminėtini jo straipsniai:

- „Žodžio *fuksas* kilmė“ // Mūsų kalba, Nr. 5. Vilnius: Mokslas, 1972.
- „Iš vokiečių-lietuvių kalbos leksikografijos istorijos“ // Mūsų kalba. Nr. 2. Vilnius: Mokslas, 1978.
- „Gotisch *hwaiteis* – litauisch *kvietys*“ // Kalbotyra 36(3). Vilnius: Mokslas, 1986.

- „Der litauische Flussname *Nemunas* und das litauische *namas* „Haus“ (Einige Bemerkungen zur Etymologie) // *Kalbotyra* 37(3). Vilnius: Mokslas, 1987.
- „Zur deutschen Bezeichnung des Flusses *Nemunas* (Memel) und seiner Etymologie“ // *Kalbotyra* 38(3). Vilnius: Mokslas, 1989.
- „Zur Etymologie des Namens der litauischen Stadt *Klaipėda*“ // *Kalbotyra* 40(3). Vilnius: Mokslas, 1989.
- „Nauja baltų-germanų izoglosa (apie žodžio *gatvė* kilmę)“ // *Mūsų kalba*. Nr. 6. 1989.

Pabuvojęs Permės universitete, V. Balaišis surado naujos medžiagos apie Kazimiero Būgos gyvenimo laikotarpį, praleistą šiame universitete, ir parašė apie tai straipsnį „Kazimieras Būga Permės universitete“ į „Mūsų kalbą“ (Nr. 6, 1976).

V. Balaišis gilinosi į vokiečių bei lietuvių gramatikos problemas, gretino abiejų kalbų veiksmažodžių laikus, parašė straipsnius:

- „Zum Vergleich des litauischen Futurs mit dem deutschen Futur“ // *Kalbotyra* 32(3). Vilnius: Mokslas, 1981.
- „Zur deutschen Wiedergabe des litauischen Futurs“ // *Kalbotyra* 28(3). Vilnius: Mokslas, 1977.
- „Vokiečių ir lietuvių kalbų veiksmažodžio laikų lyginimas“ // *Kalbotyra* 34(3). Vilnius: Mokslas, 1983.

1993 m. birželio mėnesį V. Balaišis buvo pakviestas į Oslo universitete vykusią Šiaurės šalių germanistų konferenciją, kur perskaitė pranešimą etimologijos klausimais: „Über zwei baltisch-germanisch lexikalische Gleichungen.“ Jis paskelbtas Oslo universiteto Germanistikos instituto leidinyje, skirtame konferencijos medžiagai: *Osloer Beiträge zur Germanistik*, Bd. 16, Oslo, 1994. Šiame straipsnyje lyginami *Helm* ir liet. *žalas* bei ahd. *irmin-dürniuose* ir *irmin-deot* (Menschen), *irmin-got* (Gott), *irmin-sul* (große Säule) ir liet. *irm-ėdė* (eine Art Krankheit).

V. Balaišis rengėsi parašyti didesnį darbą iš germanų-baltų kalbų ryšių, taip pat lyginamąją vokiečių-lietuvių kalbų teorinę gramatiką...

Žodynai buvo jo ypatinga silpnybė. Labai daug dėmesio skyrė leksikografijai. Be solidaus lietuvių-vokiečių kalbų žodyno, kuris atiduotas spausdinti, 1994 m. išleido nedidelį vokiečių-lietuvių ir lietuvių-vokiečių kalbų žodynelį viena knyga, kurios kiekvieną dalį sudaro po 7 000 žodžių, taip pat gausiai iliustruotą vokiškai lietuvišką mokomąjį žodyną vaikams.

Daug vertė istorinių, etnografinių bei filosofinių tekstų iš senosios ir šiuolaikinės vokiečių kalbos į lietuvių bei iš lietuvių kalbos į vokiečių kalbą, redagavo daug vertimų iš vokiečių kalbos į lietuvių kalbą.

V. Balaišis gilinosi ir į svetimų kalbų mokymo metodiką bei metodiką. Būdamas vokiečių kalbos katedros vedėju, skatino kolegas rengti mokomąsias priemones studentams. Jam vadovaujant buvo parengti skaitiniai su pratimais „Lesebuch für Deutschunterricht. Texte und Übungen“ (1970) bei „Grammatische Übungen“ (1976). Kartu su dėstytoja N. Bogomolnikoviene parengė 4 atskirų dalių vadovėlį negermanistams, kurį išleido VU leidykla. Vėliau autoriai patvarkę ir patobulinę 1979 m. išleido „Mokslo“ leidykloje jau viena knyga. Aukštųjų mokyklų studentai ja naudojos labai ilgai.

V. Balaišis norėjo sutvarkyti ir išleisti Neselmano žodyną. Jam vadovaujant buvo apginta keletas šios srities diplominių darbų.

1996 m. išėjo V. Balaišio paskutinis straipsnis: „Zur Frage der sprachlichen Beziehungen zwischen dem Germanischen, Baltischen und Slawischen“ // *Kalbotyra* 44(3). Vilnius: Mokslo, 1996. Velionis domėjosi bendrosios kalbotyros klausimais, baltistika, slavistika. Daug metų buvo Knygų bičiulių draugijos pirmininkas.

Plačių filologinių interesų, nepaprastai kuklus ir dvasingas, jautęs palaimą kūrybiniame darbe, be galo mylėjęs Universitetą, jo praeitį, kolegas ir studentus, velionis V. Balaišis pelnė pagarbą visų, kas su juo būdavo drauge, skaitė jo darbus, palaikė sunkią valandą. Mielas kolega, gerbiamas docentas V. Balaišis ilgam išliks mūsų atmintyje ir širdyse.

S. Lapinskas

VU Vokiečių filologijos katedros vedėjas